

УДК 929:821.163.41.09"1909/1913" Секулић Исидора
371.12(497.11)"1909/1913"
<https://doi.org/10.18485/bratstvo.2018.22.7>

ШАБАЧКЕ ГОДИНЕ ИСИДОРЕ СЕКУЛИЋ

Једна од најпознатијих српских књижевница, Исидора Секулић (1877–1958), која је умрла пре шездесет година службовала је као наставник, а потом и професор у три више женске школе, у Панчеву, Шайци и Београду. Док о њеној служби и књижевној делатности у Панчеву и Београду говоре документи, огледи, чланци, књиге¹, о њеној књижевној активности док је била наставник Више женске школе у Шайци писано је најмање.

У прилици смо, на основу новооткривених докумената о наставничкој служби књижевнице Исидоре Секулић, да проширимо сазнања о њеном боравку у Србији.²

Од Панчева до Шайца – прелазак Исидоре Секулић у Србију (1909)

После оставке на службу у Вишој девојачкој школи у Панчеву, Исидора Секулић је одлучила да из Аустро-Угарске пређе у Србију и да ту нађе запослење и започне нови живот. Почетком јула 1909. године она је у Панчеву написала молбу да се запосли у Србији.³

¹ Видети монографију Ч. Ђорђевића: *Исидора у Панчеву*, Панчево 1998; 2000².

² R. Popović, „*Moj krug kredom*”, *izabrana pisma Isidore Sekulić*, Beograd, Narodna knjiga, 1984, 266: *Životopis*. Иначе, озбиљна је замерка аутору књиге и издавачима што је преписка издата латиницом, а није назначено која је писма у оригиналу Исидора Секулић писала ћирилицом.

³ Наведена документација под 1–8 постоји у Архиву Србије у Београду, Министарство просвете и црквених послова (Даље: АС, МПс.), С, ПБр. 10321, 1909, ф. 52, р. 38 и

1

(а) „Молба

Исидоре Секулићеве из Панчева, свршене учитељице више дев(ојачке) школе, која се обраћа Господину Министру Просвете ради поделења раднога места на школи, било у Београду, било у унутрашњости.”

(б) *Господине Министре!*

Долепоштомисана у понизности моли Господина Министра, да би јој на основу приложених докумената једно место на школи, било у Београду било у унутрашњости, пожели изволео.

Прејис дипломе под б) сведочи да сам испунила особљења на Будимешанском Педагојуму, и то из мајематике – природне стике, са скроз одличним успеом положила.

Уверење под в) тврди, да сам на Панчевачкој вишој дев(ојачкој) школи од год. 1897. као редовна учитељица, а по сведоци под з) годину дана и као заменик управитеља служила.

Сведоци Берлицове Школе под д) потврђује моје знање француског и енглеског језика.

Осим тога сам слободна додати да сам студије своје усавршавала на Лондонској Универзи и да осим споменутих језика говорим појино добро немачки.

Прејоручујући најучинивије своју молбу Господину Министру, јесам с дубоким поштовањем одана

Панчево, 3./ VII [1]909.

Исидора Секулићева.”

2

На молби Исидоре Секулић, предатој у Београду, 4. јула 1909, Краљевском Срп. Министарству просвете и црквених послова, стоји белешка министра Љубе Стојановића, датирана 1. септембра 1909. у Београду, која гласи: „Главном Просветном Савету. На оцену и мишљење.”

3

Већ 2. септембра 1909. на молби је дописана белешка: „Главни Просветни Савет на своме 992 састанку од 2. ов. мес. одлучио је: да се умоле г. г. Мирко М. Поповић, заступник директора женске гимназије и Др Светолик Стевановић, управитељ Више Женске Школе у Београду да ову

молбу прегледају и Савету у што краћем времену заједнички реферат поднесу.

2. септ. 1909 г.
у Београду

За председ. Глав. Просв. Савета
потпредседник Милив[оје] Ј. Поповић”

4

На молби, 10. септембра 1909. исписано је мишљење одређене комисије. „Главном Просветном Савету – Београд. Прегледали смо документа гђце Исидоре Секулићеве из Панчева, па смо нашли да има квалификације за учитељицу Више Женске Школе, за математику и јестаственицу, а може предавати и француски, немачки и енглески језик, као учитељица језика.

10 септемб. 1909
Београд

Чланови Просв. Савета
Мирко М. Поповић професор
Др Светолик П. Стевановић”

5

Мишљење одређене комисије после прегледаних Исидориних сведоџби достављено је у виду белешке поново Главном Просветном Савету, 12. септембра 1909. године. Оно гласи: „Главни Просветни Савет на своме 993 састанку од 12. ов. мес. а према предњем реферату одређених г. г. референата и прегледу приложених докумената, дао је мишљење: да се по овој молби може донети потребна одлука тек пошто молитељка поднесе доказе о своме средњешколском образовању.

12. септ. 1909 г.
у Београду

За председ.
Глав. Просв. Савета
потпредсед.”

6

Потпредседник Главног просветног савета доставио је министру просвете и црквених послова следећи акт, датиран 12. септембра 1909 године.

„Господине Министре,

У вези са Вашим актом ПБр. 10321 част ми је известити Вас, да је Главни Просветни Савет на своме 993 састанку од 12. ов. мес. саслушао писмени реферат г.г. Мирка Поповића, заступника директора Жен-

ске гимназије и Др Светолика Стевановића, управитеља Више Женске Школе у Београду, по молби г-ђице Исидоре Секулићеве, и према њему, а с обзиром на приложене документе, дао мишљење: да се по овој молби може донети потребна одлука тек пошто г-ђица Секулићева накнадно поднесе сведоцбе о своме средње школскоме школовању.

У повратку акта и свих прилога част ми је известити Вас о овоме Саветском мишљењу и уверити Вас о моме одличном поштовању.

За председника
Глав. Просв. Савета
потпредседник
Милив[оје] Ј. Поповић”

7

Не постоји коначна одлука министра просвете јер Исидора Секулић није поднела своју диплому учитељске школе у Сомбору, али је свакако била обавештена на писарници о томе да треба том сведоцбом да допуни своју документацију. И о томе сведочи акт у писарници, датиран 22. септембра 1909. године, у коме стоји: „Главном Просветном Савету. Према одлуци Главног Просветног Савета СБр. 196, од 12. ов. мес. г-ђица Исидора Секулићева поднела је овоме Министарству предложене документе.

Министарство Просвете и Црквених Послова има част послати ове документе г-ђице Секулићеве Главном Просветном Савету, с молбом на даљи рад. Експедирао 23. /9 1909. Сава Јовановић.”

8

Пошто је приложена и учитељска диплома чувене сомборске Пре-парандије, Просветни Савет је донео коначну одлуку којом извештава министра просвете следећим завршним актом:

„Господине Министре,

У вези са Вашим писмом од 22. овог месеца ПБр. 16751, част ми је известити Вас, да је Главни Просветни Савет на своме 995 састанку од 22. овог месеца, а у вези са својом ранијом одлуком СБр. 196 од 12. овог месеца, по оцени накнадно поднесених докумената о средњешколскоме школовању г-це Исидоре Секулићеве, дао мишљење: да г-ца Секулићева има квалификације за разредну учитељицу у Вишим Женским Школама.

У повратку свих аката, част ми је извести Вас о овом Саветском мишљењу и уверити Вас о моме одличном поштовању.

За председника
Главног Просветног Савета
потпредседник
Милив[оје] Ј. Поповић”

Наведена сачувана акта сведоче нам о околностима под којим је Исидора Секулић дошла за наставницу у Србију. Уследило је враћање поднесене документације на писарници, где је она записала једну реченицу, која се исто тако сачувала: „Признајем да сам дана 5. октобра 1909. примила сва, својој молби причислена докуменџа. Београд, 5. окт. 1909. – Исидора Секулићева.”

Решење министра просвете о њеном постављењу недостаје, али се из једног *Извешџаја* Више женске школе у Шапцу види његова одлука: „Актом Министарства Просвете Краљевине Србије ПБр. 17967 од 7. октобра 1909 год. постављена је г-ђица Исидора Секулићева, пређ. учитељица Више Девојачке школе за привремену разредну учитељицу ове Школе.”⁴ Тако је књижевница Исидора Секулић кренула у Шабац на нову дужност.

*Од Шапца до Београда – класна учитељица и сџисајтељка
у Шапцу*

Како је живела професорка Исидора Секулићева у Шапцу, шта је радила у школи и ван ње, са ким се сретала, које савремене личности Шапца је упознала, шта је све могла видети у том граду, питања су остала без одговора, јер, колико је познато, не постоји или ми није позната ни једна већа студија или књига о њеном боравку у Шапцу, о њеној школској и књижевној активности. Из поменуте књиге књижевног историчара Р. Поповића наведена је само преписка Исидоре Секулић, у којој је објављено више, углавном кратких писама из Шапца личностима са којима се дописивала (др Тихомир Остојић, Милан Будисављевић, Светислав Цвијановић) и то би било све. Из тих писама (десет) о њеној служби предавача у Вишој женској школи у Шапцу не може се ништа сазнати, осим да се јавља из Шапца. Да бисмо лакше сагледали њен боравак и наставничку

⁴ *Српска Краљевска Виша Женска Школа у Шапцу*, Извештај за школску 1909/1910, VII година, Шабац 1910, 16 (даље у напоменама само *Извешџај* за одређене године). Истим актом „премештена је г-ђа Александра Милетићка, разредна учитељица ове школе за разред. учитељицу Више Женске Школе београдске, по молби.” Проф. Александра Брунети-Милетић (1879–1963) кћи је српског војног музичара, Фридриха Брунетија (1837–1917), пореклом Италијана.

службу у Вишој женској школи у Шапцу, коришћени су други извори и обавештења, а због прегледности, хронолошки, по школским годинама, приказани су поједини моменти из њеног живота у том граду који су остали записани.

Школска година 1909/10.

Пошто је Исидора Секулићева званично постављена 7. октобра 1909. године за разредну учитељицу Више женске школе у Шапцу, допутовала је у Шабац и јавила се колегијуму Више женске школе да је упути у службу. Виша женска школа у том граду почела је свој рад 1904. године и имала је своју зграду. Кад је Исидора дошла, год. 1909, та зграда је постојала. Зграду је даровала велика добротворка и родољупка Стана Остојић Милановић својим тестаментом од 14. јуна 1891. Шабачкој вишој женској школи „у циљу подизања нове школске зграде за више просвећивање шабачке женске омладине.” У њену кућу уселила се Виша женска школа, „где је у суседству узета и друга кућа.” На школској згради је „узидана спомен плоча с натписом: „Задужбина Станка Остојића из Шапца и његове сестре Стане Мијата Милановића, трговца из Шапца.”⁵

Пошто се Исидора Секулић сместила, примила дужност наставнице у школи и добила место разредне учитељице Александре Брунети-Милетић која је премештена у Београд, упознала је и цео колегијум наставница са којима ће сарађивати и радити. У школској години 1909/1910. наставнице су биле: (1) Наталија Обреновићева 11 год. службе, предавала математику, (2) Лепосава Николић-Рељићка, 8 год. службе, предавала историју, српски језик и гимнастику, (3) Вера П. Николићка, 5 год. службе, предавала земљопис и српски језик, (4) Божица Јовановићева, 3 год. службе, предавала физику, хемију, гимнастику, (5) Лепосава Павловићка, 2 год. службе, радила у приватној Вишој женској школи у Ваљеву, (6) Милица Кнежевићева, 2 год. службе, предавала, француски, руски, гимнастику, (7) Марија Лукићева-Јелесићка, 6 ½ год. службе, предавала цртање и краснопис, (8) Драга Бојовићка, 17 год. службе, предавала женски ручни рад, и (9) Радојка Топаловићева, 1 г. службе, предавала женски ручни рад у Ужичкој приватној средњој школи за женску децу. Са Исидором Секулић било је на списку десет класних учитељица, од којих две (5, 9) само су биле на платном списку, јер су предавале у Ваљеву

⁵ *Фонд Стане М. Милановића, бив. трговца из Шапца*, Извештај за школску 1913/14, година XI, Шабац 1914, стр. 47–48. На шабачком Доњошорском гробљу постоји споменик с натписом: „*Стана Мијата Милановића* трговца, кћи Остоје Филиповића трг., (1867–1891). Све своје имање оставила је на више васпитавање и школовање женског подмлатка. Управа Фонда.”

и Ужицу. Све класне учитељице су поред својих предмета предавале у свом разреду и гимнастику, па је и она била дужна да тако чини: држала је својим ученицама и часове гимнастике, како и стоји у школском извештају за 1909/1910 годину, „Исидора Секулићева, класна учитељица, 1 година службе, предаје немачки језик у свима разредима са по 2 часа, гимнастику у II разр. 3 часа; – 18 час. недељно.”⁶

Из овог извештаја издвајам и једног наставника, Исидори Секулић познатог од раније преко његових музичких дела, Роберта Толингера (1859–1911), хоровађу Шабачког певачког друштва, који је припремао све музичке програме на школским беседама у Шабачкој гимназији и Вишој женској школи. Ово је била последња година његовог музичког педагошког рада у женској школи где је предавао „певање и свирање у свима разредима.”⁷

По завршетку школске године Исидора Секулић је упутила из Београда молбу „Господину Министру Просвете и Цркв(ених) Послова”, датирану 16. VI 1910., у којој стоји: „*Понизно молим Госпoдина Министpа да ми допyстити да велике ферије у иностpанстпву пpоведем. Госпoдину Министpу пoнизна Исидора Секулићева, настп. В(ише) Ж(енске) Шк(оле).*” На полеђини молбе исписао је министар Ј. М. Жујовић истога дана само једну реч: „Одобравам”. У продужетку додао је „Н”, кратко обавештење школи: „Управнику Више Женске Школе, Шабац. Господин Министар Просв. и Цркв. Послова одобрио је г-ђици Исидори Секулићевој, разредној учитељици у повереној Вам школи да овогодишњи велики школски одмор може провести у иностранству. О овоме се извештавате ради знања (и потребног саопштења). 16. јуна 1910. г. у Београду.”⁸ Из овог периода, а пре почетка нове школске године, Исидора је упутила још једну сачувану молбу „Господину Министру Просвете”, датирану у Београду 8. VIII 1910., у којој је написала: „*Најучпивије молим Госпoдина Министpа да ми због неких пpиватпних пoслова пpодужи ферије са два дана, ппaко да меспo II. о. м. спппгнем на дужности 13. о. м. – Упpавитпел завoда*

⁶ *Српска Краљевска Женска Школа у Шапцу*. Извештај за школску 1909/10, VII година, Шабац 1910, 17.

⁷ Опширније у: „Споменица Роберта Толингера” (24. маја 1931. на дан освећења споменика у Шапцу), издало Шабачко певачко друштво, Шабац 1931. Био је маштовит приређивач средњошколских приредби у Шапцу. Велико интересовање побудила је приредба младих гимназиста у шабачкој гимназији са програмом од 9 музичких тачака. Девета тачка била је: А. Дворжак: *Секстетто*, дело 48, за две виолине, две виоле и два виолончела. Став 3. Изводили су ђаци шабачке гимназије С. Кондић, П. Винтерштајн, К. Фотић, В. Крстић и *Спpанислав Винавер* (1891–1955), уз подршку г. Роберта Толингера, наставника музике (Извештај за школску 1905/06. годину, година III, Шабац 1906, 47). Податак: С. Винавер учио је музику код Р. Толингера; виолончело.

⁸ Архив Србије, МПС, 27, 1910, 4. Исидора је путовала у Италију и посетила Лигурију, Венецију и Фиренцу.

*неће имајти нейрилика, јер се из моџ предметѿа не йолаже йријемни ис-
йийѿ. Госйодину Минисйѿу најйонизнија Исидора Секулићева насйѿ. В.
Ж. Шк.*” Истог датума, на полеђини записано је: „Одобрава се. По на-
редби Министра Начелник М. Ј. Поповић.” О тој одлуци обавештен је и
управитељ Више женске школе у Шапцу: „Гђици Исидори Секулићевој,
наставници поверене Вам школе одобрено је одсуство од дужности два
дана. Извештавате се о овоме ради знања.”⁹

Школска година 1910/11.

Наредне школске године о Исидори Секулић и њеним школским ак-
тивностима у Вишој женској школи у Шапцу, сазнаје се такође из неко-
лико докумената који се чувају у фонду Архива Србије, у Министарству
просвете. Први извештај је кратка преписка школе и министарства у којој
се извештава о болести Исидоре Секулић. Актом од 15. децембра 1910.
заступница управитеља Више женске школе у Шапцу послала је Минис-
тарству просвете допис: „Господину Министру Просвете и Црквених
Послова. Учтиво извештавам Господина Министра да је г-ђица Исидора
Секулићева, класна учитељица ове школе болесна од 7. децембра ове год.
и према лекарском прегледу гђца Секулићева болује од запаљења плућа и
неће моћи походити школу дуже времена. Учтиво напомињем да су часове
гђце Секулићеве замениле поједине наставнице часовима својих предмета.
Заступа Управитеља Наталија Обреновићева класна учитељица.” Писмо је
примљено 16. XII 1910. са забелешком за министра: „Исидора Секулићева
болесна.” Постоји белешка начелника М. М. Поповића: „К знању, с тим
да се Министарство извести кад Госпођица дође на дужност.” А школи у
Шапцу је отписано: „Управитељу Више Женске Школе, Шабац. Ваш из-
вештај од 15. о. м. Бр. 485 примљен је к знању с тим да се Министарство
извести кад г-ђица Исидора Секулићева оздрави и дође на дужност. Н.”¹⁰

Као наставак ове преписке, сачуван је акт између школе и минис-
тарства у коме се извештава и о њеном оздрављењу. Иста заступница Уп-
равитеља Више женске школе у Шапцу јавља званично, 22. јануара 1911.
„Господину Министру Просвете и Црквених Послова. Према наређењу
ПБр. 22812 од 16. децембра 1910 год. учтиво извештавам Господина Ми-
нистра да је г-ђица Исидора Секулићева, привремена разредна учитељи-
ца ове школе, оздрвила од запаљења плућа и долази на дужност од 20 о.
м.” Званично писмо примљено је 23. 1. 1911 г. и заведено: ПБр. 1273, а

⁹ Исто, МПс, 33, 1910, 72.

¹⁰ Исто, МПс, 4, 1911, 61. Експедирано 17. 12. 1910 г. Сава Јовановић.

пошто га је видео министар на њему је дописана белешка: „Примљено к знању. У акта. По наређењу Министра Секретар Мих. Недељковић.”¹¹

Овде кратко прекидамо документацију да би се упознали са њеним активностима у Шапцу, о којима је писала њена колегиница Вера П. Николићка. Ради се о информативном чланку *Шабачко женско њаџироџско друштво*, у коме се говори о његовом оснивању после анексије Босне и Херцеговине од стране Аустроугарске (1908), које је било активно и у време док је Исидора Секулић била наставница у Шапцу. Штавише, она је узела учешћа у раду тога добротворног друштва и одржала једно јавно предавање. „Предавање држато је 13 (марта 1911) на коме је г-ђица Исидора Секулићева, наставница Више Жен. Школе, својим исцрпним и лако разумљивим предавањем створила јасну слику Лазе Костића и његових дела. Затим је г-ђица М. Лазаревићева рецитовала две песме Костићеве.”¹²

Управитељ Више женске школе у Шапцу, Ник(ола) М. Савић поново јавља министру просвете једну вест која се односи на Исидору Секулић: „Г-ђица Исидора Секулићева, разредна учитељица ове школе, обратила ми се данас (3. маја 1911) молбом за одсуство од дужности 4., 5. и 6 ов. м. због свршавања хитних послова у Београду. Част ми је известити Господина Министра да сам ово одсуство г-ђице Секулићевој одобрио и замену њених часова одредио, и молим Господина Министра да овај мој поступак изволи одобрити.” Министар је усмено казао начелнику: „Одобрава се поступак” и ставио потпис: „По наредби Заст. Министра Начелник М. М. П.”¹³

Уследила је нова молба Исидоре Секулић у којој стоји: „*Господину Министру Просвете и Цркв. Послова, Београд. Понизно молим Господина Министра да ме због њолагања њрофесорског исџиџа џремесиџи из Шайца у Београд. Сџручни џпредмеџи су ми маџемаџика са џприродним наукама, а у овд. В. Ж. Школи сам џпредавала две џгодине немачки језик. Понизна Исидора Секулићева, насџи. В. Ж. Школе. Шабач, 8. маја 1911.*” Исидорину молбу прати и службено писмо управитеља шабачке Више женске школе, Ник. М. Савића, датирано у Шапцу 9. маја 1911., које гласи: „Господину Министру Просвете и Црквених послова. Част ми је послати Господину Министру приложену молбу г-це Исидоре Секулићеве, разредне учитељице ове школе. Г-ца Секулићева моли за премештај у

¹¹ Исто, МПс, 4, 1911, 61.

¹² В. П. Николић, *Шабачко женско њаџироџско друштво*, Домаћица, 4, 1911, стр. 150–151.

¹³ Исто, МПс, 20, 1911, 26. Али је наредио свом претпостављеном на писарници Сави Јовановићу да у Шабац отпише кратко писамце: „Управитељу Више Женске Школе, Шабац. Одлуком ПБр. 7439 од 4. ов. мес. одобрен је Ваш поступак, што сте г-ђици Исидори Секулићевој разред. учитељици у повереној Вам школи, одобрили да од редовне дужности може одсуствовати 4, 5, и 6 овог месеца. О овоме се извештавате ради знања. Св. Бр. 205. 4. маја 1911 г. у Београду. Експедирано. Сава Јовановић.”

Београд због полагања професорског испита. Ако Господин Министар изволи преместити г-цу Секулићеву у Београд, молим, да за ову школу изволи поставити стручно лице за немачки језик.”¹⁴ Службено писмо Савићево и њена молба примљени су у Министарству просвете 10. V 1911. са белешком: „Исидора Секулићева тражи Београд”. Под Пбр. 7812, „У архиву.” Исидора је до даљнег остала у Шапцу да у Вишој женској школи дочека нове ученице и започне нову школску годину.

Школска година 1911/12.

Са почетком нове школске године, већ 6. септембра 1911. године из Шапца у министарство стиже службено писмо управитеља шабачке Више женске школе, које се односи на Исидору Секулић. „Господину Министру, итд. Гђица Исидора Секулићева, разредна учитељица ове школе, обратила ми се данас молбом за одсуство од дужности: 7., 8. и 9. ов. м. због хитног посла. Ја сам гђици Секулићевој ово одсуство одобрио и замену њених часова одредио, о чему ми је част учтиво извести Господина Министра с молбом да овај мој поступак изволи одобрити.” У министарству је следио уобичајени кратки одговор: „Примљено: 7. IX 1911. Одобрава се поступак.”¹⁵ Потом су настали уобичајени школски дани. У „Извештају” за 1911/1912. годину стоји: „Исидора Секулићева, класна учит. IV разреда, 3 године службе, предаје математику у II, III и IV разреду са по 3 часа и немачки језик у II, III и IV разреду са по 3 часа – 18 часова недељно. Рукује збирком за математику.”¹⁶ У овом, другом извештају наводе се и две посебне новости: „27. октобра [1911] ПБр. 19222 Госп. Министар Просвете поставља г-ђици Исидору Секулићеву за *сипалну* разредну учитељицу ове Школе; и друго, шаље сведочанство о њеном прелазу у српско поданство”¹⁷

Све док је трајала зима, Исидора се бавила углавном наставничким и школским активностима. Али, једно „зимско” писмо управитеља школе Ник. М. Савића, датирано 30. јануара 1912. и упућено „Господину министру” показује и неке друге Исидорине активности. У том писму стоји: „Г-ца Исидора Секулићева, разредна учитељица ове школе, обратила ми се молбом за одсуство од дужности 3. и 4. фебруара о. г. због одласка на састанак Друштва Срп. Књижевника. Како је и г-ца Секулићева члан тога друштва, то сам јој ово одсуство одобрио, да би могла присуствовати састанку друштвеном, о чему учтиво извештавам Господина Министра.

¹⁴ Исто, МПС, 38, 1911, 13.

¹⁵ Исто, МПС, као горе.

¹⁶ Извештај за школску 1911/12. годину, IX година, Шабац 1912, стр. 14.

¹⁷ Исто, стр. 21.

Њени часови у школи биће замењени. У Шапцу, 30 јануара 1912. год.” Наравно да је тај допис изазвао одређени ефекат, како у Шапцу, у наставничком колегијуму и код ученица, тако и код министра просвете и његовог персонала. На полеђини тог акта нема министровог мишљења. Само је начелник кратко записао: „Одобрава се поступак. М. М. Поповић” и одговор: „Управнику В. Ж. Школе, Шабац. Ваш поступак изложен у акту Бр. 44 од 30 ов. мес. о дводневном одсуству г-це Исидоре Секулићеве, Министарство просв. и цркв. послова одобрило је, о чему Вас извештава ради знања. 31 јан. 1912. г. Б. Н(ачелник).”¹⁸

Већ крајем марта у Министарству просвете налазимо њену нову молбу: „*Господину Министру Просвете и Цркв. Послова, Београд. Најучиивије молим Господина Министра да ми због хийних йослава одобри йродневно одсуство 2., 3. и 4. айрила йек. године. Понизна Исидора Секулићева, насй. В. Ж. Ш. у Шайцу. 30 марйа 1912. Београд.*” Дакле, она је већ у Београду и унапред тражи још три дана. Из министарства одговарају: „по наредби Министра” итд. начелник Мирко М. Поповић 31. марта 1912. године: „Одобрава се тражено одсуство.”¹⁹

Није дуго потрајало, а Исидора Секулић се већ 6. априла 1912. године јавља из Шапца министарству са новом молбом овереном као и раније таксеним маркама. „*Господину Министру Просвете и Цркв. Послова, Београд. Према распису Министра Просвете и Цркв. Послова од 10. августиа 1909. ПБр. 12421. йонизно молим Господина Министра да ми због йолагања йроф. исййиа одобри чейворомесечно одсуство, рачунајући од 15. маја йа до 15. сеййембра йек. године. Понизна Исидора Секулићева насй. В. Ж. Ш. У Шайцу, 6. айрила 1912.*” Ова молба упућена је заједно са дужим писмом управитеља шабачке Више женске школе у коме се тражи објашњење како да поступи, ако се Исидори Секулић одобри тражено одсуство и да ли се оно може некако преиначити да ученице не губе часове. То писмо гласи: „Господину Министру Просвете, итд. Част ми је послати Господину Министру приложеноу молбу гђце Исидоре Секулићеве, наставнице ове школе. Гђца Секулићева моли за четворомесечно одсуство од дужности на основу расписа П Бр. 12421/1909. Пре но што Господин Министар донесе одлуку по овој молби, слободан сам скренути пажњу Господину Министру на ово: Гђца Секулићева предаје немачки језик и математику и оба предмета мора она испитивати на нижем течајном испиту. Стога, од 15 маја до 15 јуна не може

¹⁸ АС, МПс. 7, 1912, 58.

¹⁹ АС, МПс. 21, 1912, 64. Начелник наређује да се отпише и Управитељу Више женске школе у Шапцу: „Министарство Просвете и цркв. послова извештава Вас да је Исидори Секулићеве, наставници поверене Вам школе, одобрено одсуство за 2., 3. и 4. април о. г. 1. IV 1912. Београд.” Овде се вероватно ради о спојеним празничним данима православног Ускрса који је увек у априлу.

се дати одсуство гђци Секулићевој. Место овога могао би јој се дати: од 15 септембра до 15. октобра. Ну, ако се и овако учини, настаје питање: шта ће да се ради за математику и немачки језик од 15. августа до 15. октобра, ако Господин Министар да одсуство гђци Секулићевој. Јер одавде је премештена гђца Наталија Обреновићева, наставница, а на њено место није постављена друга. Стога би ови предмети били у идућој школској години потпуно незаступљени или би требало поставити нову наставницу са стручном спремом за математику. 8. априла 1912 год. у Шапцу. Управитељ Више Женске Школе Ник. М. Савић.” На полеђини овог писма одговорено је: ПБр. 6380 у Београду „С обзиром на распис од 10. августа 1909 год. ПБр. 12421 *одобравам* молитељци одсуство од 15. јуна до 15. октобра ове године. По повратку, молитељка ће бити дужна поднети Министарству извештај о свом раду у иностранству за време одсуства. – 4. V 1912. у Београду. Министар: *Љ. Јовановић*.²⁰ Министар је наредио начелнику да отпише

Исидора Секулић, Београд (1912)
(Фототека САНУ)

²⁰ Министар је издиктирао писару његову одлуку, а оставио свој получитки потпис: Љ. Јовановић. Захваљујем пријатељу Милету Станићу на овом обавештењу и другим корисним саветима.

управитељу шабачке Више женске школе следеће: „Изволите саопштити гђци Исидори Секулићевој, наставници поверене Вам школе ову одлуку Г. Министра просв. и цркв. послова. Св. Бр. 122, 4. V (19)12., Б.”²¹

Школска година 1912/13.

Да је министар просвете постао још наклоњенији књижевници Исидори Секулић, која је ушла у културну јавност Београда и Србије бројним својим прозним радовима и преводима, види се и из последњег акта преписке између Београда и Шапца који се овде наводи. Исидора се само формално вратила у Шабац у септембру, почетком школске године. Одмах је уследио акт министра просвете ПБр. 17660, од 1. септембра 1912. године, Београд у коме се каже: „Према указаној потреби, постављам у Вишој Женској Школи у Београду: за разредну учитељицу: г-цу Исидору Секулићеву, разредну учитељицу у Вишој Женској Школи у Шапцу, по молби. Плата ће јој се у новој школи издавати од 1. октобра ове године. Министар, Љ. Јовановић.” И овде је само потпис министров, а остало је одрадио писар. На полеђини тог акта пише да је он примљен 3. 9 1912 и уведен под бр. 17660. у Министарству просвете у Београду. Написана су потом два акта који су овде само конципирани: 1. Управнику В. Ж. Школе – Београд, 2. Управнику В. Ж. Школе – Шабац. Првом управнику је наређено: „Ви ћете г-цу Секулићеву, кад се јави, увести у дужност и предати јој (приложено) уверење, по исплати прописане таксе, а плату јој издавати од 1 октобра ове године.” Другом, шабачком управнику саопштено је: „Изволите ово саопштити г-ци Секулићевој, од дужности је разрешити и на нову упутити, а плату јој издати до краја овог месеца. 3. IX г. Б(еоград). Н.” Све то је испратио Сава Јовановић својим кратким записом: „разведено!”²² Пошто је Исидора испраћена из Шапца у Београд, на њено велико задовољство и радост, управитељ шабачке Више женске школе Ник. М. Савић, упутио је министру просвете у Београд и ово кратко службено писамце као последњи акт у службеној преписци око Исидоре Секулић: „Част ми је известити Господина Министра да сам 6. ов. месеца разрешио од дужности у овој школи г-цу Исидору Секулићеву, разредну учитељицу и упутио на нову.” Акт бр. 339, писан 7. септембра 1912. године у Шапцу.²³ Књижевница Исидора Секулићева већ тог дана

²¹ АС, МПс. 56, 1912, 50.

²² АС, МПс. 39, 1912, 30.

²³ АС, МПс. 87, 1912, 48. На полеђини: „Примљено 8. 9 1912 г. Разрешење Исидоре Секулићеве 6 ов. м. Акт. Министарства Просвете 18353. К знању – у архив. Начелник М. М. Поповић”.

пристигла је (да ли бродом?) у свој толико жељени Београд да ту настави своју педагошку и књижевну делатност.

Поред основних докумената из архива Министарства просвете, који оцртавају трогодишњу службу наставнице Исидоре Секулић у Вишој женској школи у Шапцу, школски извештаји и други подаци дају још нешто светла о њој и њеним колегиницама и ученицама поводом неких догађаја који су у посредној вези са њом, док је боравила у Шапцу. У то време, колегијум је претрпио и неке измене. Најважнија промена, према доступним, школским извештајима, десила се 1911. године: „Актом од 3. августа ПБр. 12529 постављена је г-ђица Драга Јовановићева, свршена ученица Универзитета у Женеви за разредну учитељицу ове школе”, јер је Милица Кнежевићева, „по молби” истим актом министра просвете Јована М. Жујовића, премештена у београдску гимназију. Драга Јовановићева (и удато: Јовановић, 1885–1975) била је међу познатим именима српске женске књижевности, прозаисткиња, чију биографију наводе и књижевне енциклопедије. Мада је у Шапцу остала кратко, она је узела учешћа на Светосавској беседи 1911. године, која се редовно одржавала у Шапцу сваке године у цркви шабачкој и просторијама женске школе, пред бројном женском публиком, и прочитала свој рад *О њравцу еманципације женскиња*²⁴, чиме се придружила једном у Шапцу написаном и штампаном раду на исту тему Исидоре Секулић: *Један листиак из женске психологије*. Оба огледа, данас заборављена, објављена су 1911. године као прилог и особено размишљање о положају савремене српске модерне жене и њене еманципације. Подсећам да је исте године објављена и информативна књига феминисткиње Зорке Јанковићке *Женско њишњање* (прештампано из „Женског света”), Нови Сад, 1911. Види се да су и Исидора Секулић и Драга Јовановић пратиле ову тематику и дале јој свој допринос.

Пошто је Исидора Секулић упознала женски колегијум Више женске школе у Шапцу, којој је на челу била класна учитељица Лепосава Николић-Рељићка, удата за шабачког рентигера Лазара, која ће такође 1914. године добити премештај за Београд, током три године она је ушла у сва школска догађања. Главни предмет који је предавала био је немачки језик по штампаним уџбеницима проф. Владимира Малине: *Немачка Грамајшика* и *Немачка вежбанка*, а потом *Грамајшика* и *Чишанка* од др Ј. Трифунца и Јована Кангрге. Овај уџбеник она ће и приказати у „Наставнику” 1911. године.²⁵ У школској књијници или библиотеци било је

²⁴ [Светосавски говор] у: Извештај за школску 1911/12 годину, IX годиште, Шабац 1912, 3–12.

²⁵ И. Секулић, *Др Милош Трифунца и Јован Кангрга, Немачка чишанка за I разред средњих школа*, [приказ], Наставник, Београд, 1911, 5/6, 216–219.

многих других књига које је Исидора у слободном времену читала и над њима размишљала. Књижница је била подељена у три одсека: а) наставничка, б) књижница ђачких уџбеника и в) ђачка књижница. У наставничкој књижници Исидора је затекла и књигу *Импресије из књижевности*, књ. I, Београд 1912, Бранка Лазаревића. Појава те књиге у јавности изазвала је велики број приказа у штампи. И Исидора Секулић је исте године о њој објавила своју критику.²⁶ Када је отишла из Шапца и кад је објавила своју књигу путописа *Писма из Норвешке* (Београд, 1914), она их је послала Женској школи у Шапцу за одсек ђачке књижнице.

У Вишој женској школи у Шапцу постојале су још две занимљиве секције у којима су учествовале ученице са својим наставницама: Ђачка дружина „Искра”, основана месеца марта 1906. године и учешће у екскурзијама које су биле једнодневне и вишедневне. Ђачка литерарна дружина „Искра” била је радо посећивана; ученице су у њој читале своје преводе са немачког и француског, своје слободно написане радове, читале на глас и рецитовале одабране прозне и поетске текстове. У избору су их помагале наставнице српског језика, које су понекад нешто и објављивале: Стана Нешићева (1877–1958), заборављена српска песникиња, која је своје кратке песме у прози објављивала у београдском часопису „Нова Искра”.²⁷ После ње, водиле су ту друштвену секцију Вера П. Николићка и Драга Јовановићева, обе у време док је тамо била Исидора Секулић. Занимљиво је да у раду те ђачке секције она није учествовала. Није учествовала ни у тако омиљеним екскурзијама девојака и наставница о којима у извештајима школе има доста. Само један извештај показује да је и Исидора Секулић била посредно „умешана”. Године 1912. приређена је екскурзија ученица по Србији. Са тог вишедневног излета објављен је путопис *По Србији* (Шабац–Забрежје–Лајковац–Аранђеловац–Боговађа–Ваљево–Шабац). Био је то „ученички Извештај са екскурзије” а потписале су га две ученице најстаријег, IV разреда – Мара Јовичићева и Митра Михаиловићева; обе ученице биле су из разреда које је водила класна учитељица Исидора Секулићева.²⁸

На крају, осврнимо се кратко на поглавље: класификација ученица, где су пописана имена свих девојака која су похађала ову школу било да су је завршиле, напустиле, полагале испите из којих су оборене или понављале. Год. 1912. објављен је и списак свих ученица које је водила у

²⁶ И. Секулић, *Бранко Лазаревић, Импресије из књижевности*, [приказ], „Босанска вила”, 2, 1912, 27–29.

²⁷ Њен предлог: „да се у IV разреду дода један час српског језика недељно више, пошто су по наставном плану три часа недовољна да се ово градиво пређе”, усвојио је министар просвете.

²⁸ *По Србији*, путопис, у: Извештај за школску 1911/12. годину, IX година, Шабац 1912, 35–40.

IV, завршном разреду класна учитељица Исидора Секулићева. Међу њеним ученицама истицале су се Ружица Војићева и Митра Михаиловићева (1896–1977), које су доцније студирале медицину и постале лекари; прва, Ружица, била је школски лекар у шабачкој гимназији, а Митра је живела и преминула у свом родном граду. Од других, у разним класама биле су ученице: Даринка Одовићева (1897–1952), песникиња и професорка, Марија Тешићева и наставница Стана Живковићева (1895–?), чија се имена могу доцније пронаћи међу преводиоцима или прозним списатељицама неких женских књига.

На крају школских година, док је Исидора Секулић била у шабачкој Вишој женској школи, према шк. извештајима полагале су ученице завршни испит („нижи течајни испит”). Испит је био пред трочланом комисијом класних учитељица које су се мењале, али је трећи члан, испитивач, увек била Исидора Секулић.

Поред наведених имена познатијих ученица шабачке Више женске школе, треба споменути и посебно још једно име добре ученице која је преминула не завршивши је и за којом су у жалости били цела школа, родитељи и грађани Шапца који су је свесрдно оплакали. То је било 1911. године, када је у школи била и Исидора Секулић. Њено име је *Мјечислава Винаверова*, потиче од угледних и веома поштованих шабачких житеља др Аврама Винавера (1865–1915. преминуо као мајор у Ђевђелији у светском рату)²⁹, познатог лекара, који је лечио оболелу Исидору Секулић, и мајке Руже Винавер (1871–1942), музичког педагога, оперске певачице и пијанисткиње; њен брат је значајан српски књижевник Станислав Винавер.³⁰

Књижевни радови Исидоре Секулић настали у Шапцу

Из најпотпуније *Библиографије* књижевних радова Исидоре Секулић, хронолошки урађене, запажамо да је у периоду њеног преласка из Панчева у Шабац настала пауза у њеном стварању. Од 1905. до 1909. није засад пронађен нити забележен ниједан њен рад.³¹ Доласком у Шабац

²⁹ У роману М. Ђуричића: „Оцаковићи”, Шабац 1963, једно поглавље (десето: *Дневник ојерација*, с. 58–66) посвећено је лекарском раду др Аврама Винавера у Шапцу).

³⁰ У Извештају за школску 1913/14. годину, XI година, Шабац 1914, на стр. 33 забележено је: „Актом ДБр. 100 од 16 фебруара ов. год. г-ђа Ружа и др Аврам Винавер, лекар овд. шаљу управитељу ове школе динара 30 да се истог дана, као на дан рођења њихове рано преминуле кћери пок. *Мјечиславе*, бив. ученице III разреда ове школе, раздели на 3 сиромашне добре ученице III разреда.” Додајмо и податак да је С. Винавер прву своју збирку песама, насловио именом своје покојне сестре: *Мјећа* (Београд 1911).

³¹ Видети: *Библиографија радова Исидоре Секулић*, урадиле библиотекарке Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић” (Љ. Милачић, Е. Грујева и А. Маслеша) за из-

она као да изнова почиње да ствара и њен нови почетак књижевног рада обележио је један посебно значајан дан. О томе из првог „Извештаја” из 1909/ 1910. сазнајемо: „14. јануара [1910] њрослављен је Св. Сава на најсвечанији начин. Сви наставници-це са ученицима свих разреда ишли су у цркву и њрисусијвовали служби. Свечаносиј водоосвећења и сечења славског колача извршено је у њрисусијву Њежовог Преосвешћенсѡва Госѡ. Сергѡија, еѡискоѡа шабачког и многог одабраног гѡраћансѡва. Говор је држала гѡ-ћѡица Исидора Секулићева, О сѡираним књижевносѡиима у модерном образовању...’ На овој ѡрослави реѡијовала је једна ученица, О Срѡисѡву’ шѡио је гѡ-ћѡица Исидора Секулићева сасѡавила нарочѡио за ову ѡрилику; хор ученица учесѡивовао је својим ѡевањем, а ѡѡиом је насѡавило веселе ученика-ца у ѡрисусѡвју насѡавника-ца и великог броја гѡраћансѡва.”³²

После ове прве књижевне беседе рађају се све моћнији, ватренији и бројни радови учитељице Исидоре Секулићеве, за које знамо и за које не знамо, кроз цео њен дуги век. Овај оглед значајан је и као први њен прилог модерној српској књижевности, у ком правцу ће писати даље своје допадљиве импресионизмом натопљене и надахнуте естетско критичке и психолошке текстове.

После овог првог огледа Исидора Секулић ужурбано пише и преводи све нове и нове књижевне радове и објављује их у бројним часописима. Према *Библиографији* се види не само множина њених наслова већ и богата сарадња у периодици.³³ Тако је она само у шабачком периоду, док је са службом била у том граду, објављивала своје преводе и огледе у најпознатијим српским часописима: „Српски књижевни гласник”, Београд, (1910, 1912), шест текстова; „Бранково Коло”, Сремски Карловци, (1910, 1911), осам; „Ново време”, Београд, (1910), један; „Дело”, Београд, (1910), један; „Словенски Југ”, Београд, (1911, 1912), дванаест; „Зора”, Беч, (1911), три; „Наставник”, Београд, (1911, 1912), два; „Босан-

дање „Сабраних дела”, Нови Сад 1961–1966), ова библиографска јединица није уведена: у каснијим издањима сабраних дела та библиографија није попуњавана, а у последњем издању из 2001/2004 је и испуштена. У даљем тексту скраћено: *Библиографија*.

³² Извештај за школску 1909/10. годину, VII година, Шабац 1910, 21. Други рад Исидоре Секулић *О Срѡисѡву*, који се овде наводи, није данас познат. Оглед *О сѡираним и ѡреведеним књижевносѡиима у модерном образовању*, објављен је у целини у школском извештају Више женске школе у Шапцу 1910. године на стр. 3–15; библиографи су пренели тај податак, али овај текст није пренет даље у њена сабрана или изабрана дела. У поменутој *Библиографији* књижевних радова Исидоре Секулић за сваки њен књижевни рад означавано је у којим другим изворима је рад пренесен, једино овде није назначено: да постоји још једно издање у часопису „Домаћица” (бр. 7, 1910, стр. 13–18).

³³ Наслове радова не наводим због ограниченог простора; овде нас занима статистичка и квантитативна страна, односно велика књижевна активност за само трогодишње бављење у Шапцу.

ска вила”, Сарајево, (1911, 1912), седам; „Просветни гласник”, Београд, (1911, 1912), два; „Savremenik”, Zagreb, (1912), два; „Звезда”, Београд”, (1912), три; „Летопис Матице српске”, Нови Сад, (1912), један; „Политика”, Београд, (1912), један, а пренео га је и „Србобран” (1912).

Према увиду у периодику Исидора Секулић је објавила у шабачком периоду свог живота (1910–1912) око педесет прозних текстова, које су обрадиле и пописале поменуте три ауторке њене *Библиографије*. Ако се томе додају још неки њени штампани књижевни радови и преводи, настали у Шапцу, који су остали неупознати, онда се тај број приближује бројци шездесет (60). О радовима, које *Библиографија* није забележила, упознаћемо се у следећем поглављу.

Из овако великог броја објављених текстова у периодици, Исидора Секулић је изабрала и објавила прве две књиге: прозу *Сајућници* (Београд, 1913) и превод *De Profundis* (Београд, 1915) Оскара Вајлда; обе књиге настајале су у шабачком периоду њеног стваралаштва. Свом издавачу Светиславу Цвијановићу, пише (Шабац, 17. VIII 1912): „*О издавању моје једне или две књижице: Једна би била збирка мојих, како их овде зову: њриповедака, друга мојих национално-агијационих чланака из Слов. Југа и Зоре.*”³⁴ Најзад, ту је и књига њених путописа *Писма из Норвешке* (Београд 1914), која нас подсећа да је Исидора Секулић у шабачком периоду путовала по европским земљама и под утисцима и запажањима о народима које је тамо упознала, писала у краћим и дужим путописима.

Непознати књижевни радови Исидоре Секулић написани у Шапцу

Поред књижевних радова објављених у Шапцу, које је забележила *Библиографија*, постоје написани и објављени радови Исидоре Секулић који се не налазе у овој библиографији, па нису ушли ни у „Сабрана дела” Исидоре Секулић. Овде мислим на њену сарадњу у женском часопису „Домаћица” за 1910, 1911 и 1912. годину.³⁵ То су следећи књижевни и преводилачки радови.

³⁴ Р. Поповић, *наведена њрејиска* И. Секулић, с. 24.

³⁵ Часопис „Домаћица” (1879–1914), први течај, био је „орган Женског друштва и његових подружина”. Издавач је било Женско друштво, а уредници су се мењали. У часопису било је чланака различите садржине па и књижевних. Сарађивале су већином жене, често пута потписане са иницијалима и псеудонимима. Излазила је понекад и са закашњењем, али је одржала свој рок: један број месечно.

1910.

1. *Један листић ирликом сѣоџодишњице Шојенова рођења*, Домаћица, бр. 2, стр. 19–21.
2. *Из Шојеновог дејшњсѣва. Шојенови родитѣљи. Музичка осеѣљивостѣ. Ноћна шейња у клавирској соби*, Домаћица, бр. 2, стр. 32–34. Без потписа. Превод.
3. Ellen Key: *О релиџиозном васѣиѣању*, с немачког превела *Исидора Секулићева*, Домаћица, 3, стр. 31–34.
4. *Из мојих ѣуѣиних бележака*, Домаћица, 4, стр. 21–22.
5. *О сѣираним и ѣреведеним књижевносѣима у модерном образо-вању*, Домаћица, 7, 13–18.

1911.

6. *Један листѣак из женске ѣсихолоџије*, Домаћица, 2, 52–56.
7. *Лиџурија*,³⁶ Домаћица, бр. 11, стр. 426–427.³⁷

1912.

8. *Паланка*, потпис: *Исидора Секулић*, Шабац, Домаћица, 10, стр. 347–348.

***

Занимљиво је и кратко писмо уреднику „Бранковог кола” Милану Будисављевићу (од 14. I 1911, Шабац), у коме је из Шапца слала том часопису своје књижевне радове, у коме пише: „*Пошѣовани Госѣодине, Колико ми је ѣознаѣо La jardin d'Еpicure, није ни цео, ни у огломцима ѣревођен. Иначе, Анаѣол Франс је Анаѣол Франс и ѣиѣање је само до квалѣиѣѣа моџа ѣревода...*”³⁸ Овај превод остао је и даље незапажен и изван свих издања „Сабраних дела” Исидоре Секулић којих је већи број.

Прву књигу прозе са насловом *Саѣуѣиници* Цвијановић је издао 1913, кад је Исидора Секулић са службом већ била у Београду, али остаје за-

³⁶ Реч је о области у северној Италији.

³⁷ Овај путописни спис објављен је и у „Босанској вили”, што бележи поменута *Библиоџрафија*, али ово издање тамо није регистровано, као ниједан од наведених радова објављених у „Домаћици”.

³⁸ Р. Поповић, наведена преписка И. Секулић, с. 21. У спуштеници, Р. Поповић је додао да се ради о њеном преводу: *Anatole France: Огломци из „Еѣикурове баѣѣе”*, „Бранково коло”, 32, 1911, 502–505 (с француског Исидора Секулићева).

кључак да су поједине приче из те књиге објављене већином у шабачком периоду. А то је ретко или готово никад није истакнуто. Поједини прозни текстови објављивани како се где могло и како се где стигло, да би им у посебној књизи Исидора Секулић установила жељени распоред.

Ђорђе Перић

Кључне речи: Исидора Секулић, Шабац, Виша женска школа у Шапцу, Министарство просвете и црквених послова.

Dorđe Perić

THE ŠABAC YEARS OF ISIDORA SEKULIĆ

The biographies of Isidora Sekulić (1877–1958) so far written make very few passing mentions of the brief period of her life and teaching work at the Šabac Girls' College (1909/10, 1910/11, 1911/12). Based on the newly discovered documents, the paper reconstructs the little-known period of her life, educational and literary work.